

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Яцини Юлії Олександрівни за темою:
«Інноваційні аналітико-статистичні технології попередження
корупції в державі», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Корупція підриває засади демократичного устрою, довіру до влади, порушує принципи верховенства права, справедливості й рівності перед законом, відповідальності за вчинене діяння, чесної конкуренції, призводить до зростання тіньової економіки та падіння авторитету держави як в середині суспільства, так і в міжнародному співтоваристві. У сучасній Україні корупція є одним із серйозних чинників, який суттєво гальмує державотворчі процеси, просування шляхом євроінтеграції і утвердження демократичних принципів суспільного життя, включаючи і сферу публічного управління. Сьогодні дієва антикорупційна політика держави є одним із важливих чинників укріплення української державності, бо за умови відсутності системної протидії корупції з боку держави та суспільства це явище здатне до поширення та вкорінення в суспільних відносинах і в державній системі загалом. Одним із рішень на шляху боротьби з корупцією є цифрова трансформація публічного управління. Розвиток на основі інформаційно-комунікаційних технологій принципово нових механізмів публічного управління дозволяє розробити новий комплекс засобів протидії проявам корупції в системі державного управління. У свою чергу, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій може породжувати і нові негативні явища в системі публічного управління, як от електронна бюрократизація, електронна корупція тощо. Отже, тема представленого дослідження, що орієнтується на комплексний аналіз інноваційних аналітико-статистичних технологій, здатних не лише зафіксувати наявні корупційні прояви, але й передбачити, попередити та трансформувати саму логіку їхнього виникнення, набуває особливої актуальності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Яцини Ю.О. має чітку, логічну структуру, яка відповідає темі, об'єкту, предмету, меті та завданням проведеного дослідження. Робота складається із анотації, списку умовних позначень, вступу, трьох розділів, кожен з яких містить по три підрозділи, висновків, списку використаної літератури та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, описана проблемна ситуація, розкритий ступінь наукової дослідженості проблеми, встановлений зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, визначені об'єкт, предмет, мета, завдання, охарактеризована методологічна основа дослідження, сформу-

льована наукова новизна, висвітлене теоретичне і практичне значення роботи, а також зазначені особистий внесок здобувача, кількість публікацій, напрями апробації результатів дослідження, структура та обсяг дослідження.

Перший розділ присвячено розкриттю теоретико-методологічних засад дослідження проблеми інноваційних аналітико-статистичних технологій попередження корупції в державі. Зокрема, було уточнено зміст основних понять проблеми інноваційних аналітико-статистичних технологій попередження корупції в державі. Дисертантка зазначає, що корупцію варто розглядати як правову девіацію, як соціально-політичний інститут, як культурно-психологічний феномен і як набір групових стратегій, а відповідно попередження корупції – як систему цілеспрямованих дій, методів, процедур або технологічних рішень, спрямованих на виявлення, нейтралізацію або трансформацію соціальних, управлінських, інституційних і психологічних факторів, які потенційно сприяють корупційній поведінці, ще до того, як така поведінка набуде форми фактичного правопорушення. Також було описано стан наукової розробки і методологію дослідження проблеми дисертації.

У другому розділі розглянуто теоретичні засади дослідження інноваційних аналітико-статистичних технологій попередження корупції в державі. Зокрема, було розкрито концептуальний зміст держави як простору виникнення, розвитку і попередження корупції, визначено зміст та наведено класифікацію аналітико-статистичних технологій, а також виокремлено й охарактеризовано аналітико-статистичні підходи до виявлення корупційних загроз в інформаційних системах держави. Дисертантка зазначає, що держава є не лише майданчиком для виникнення корупційних практик, але й центральним актором у боротьбі з ними. Останнє можливо лише за наявності чітко визначених моделей антикорупційної політики, які враховують як інституційні, так і культурні, соціальні та економічні особливості. Успішна антикорупційна політика за сучасних умов розвитку технологій має орієнтуватись на інтеграцію технологій у єдину цифрову платформу, що дозволяє уникнути дублювання функцій, зменшити фрагментацію даних і створити справді клієнтоорієнтовану державу. Особливо наголошується, що комплексне використання аналітико-статистичних методів, адаптованих під специфіку кожного органу держави та місцевого самоврядування, може забезпечити реальне зниження ризиків, проте ефективно впровадження таких систем потребує не лише інвестицій у технології, а й розвитку аналітичної культури серед управлінців і працівників служб безпеки.

У третьому розділі розкрито праксеологічні аспекти дослідження проблеми інноваційних аналітико-статистичних технологій попередження корупції в державі. Зокрема, дисертантекою виокремлено і охарактеризовано функціональні напрями та технологічні платформи застосування аналітико-статистичних систем для попередження корупції, виявлено особливості впровадження інноваційних аналітико-статистичних технологій попередження корупції в державі,

наведено практичні рекомендації щодо впровадження інноваційних аналітико-статистичних технологій попередження корупції в Україні. Особливо підкреслюється, що сучасні аналітико-статистичні технології є ключовим елементом у побудові антикорупційної інфраструктури держави. Вони охоплюють широкий спектр рішень: від базових інформаційних технологій збору та обробки даних до складних систем підтримки прийняття рішень, що поєднують математичне моделювання, візуалізацію та аналітичну інтерпретацію. Головна перевага таких систем полягає в зменшенні людського фактору, автоматизації рутинних завдань і підвищенні точності виявлення аномалій та відхилень, а це, в свою чергу, дозволяє державі не лише знижувати ризики навмисних спотворень, а й оптимізувати ресурси внутрішнього і зовнішнього контролю.

У висновках відображено основні результати роботи, які кореспондують із зазначеною метою дослідження.

У додатках наведено python-скрипти автоматизованих дій, довідки про впровадження результатів дисертації.

Таким чином, констатуємо, що дисертація Яцини Ю.О. виконана на високому теоретичному рівні, всі її положення та висновки достатньо обґрунтовані, рекомендації щодо впровадження інноваційних аналітико-статистичних технологій попередження корупції в державі є доцільними. У цілому дисертаційна робота Яцини Ю.О. справляє позитивне враження і має евристичний потенціал щодо сприяння подальшому розвитку вітчизняної політичної науки.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків у дисертації Яцини Ю.О. можна охарактеризувати як достатньо високий. Мета і завдання, що були поставлені дисертанткою, отримали реалізацію в положеннях наукової новизни та знайшли своє відображення у висновках до розділів та роботи в цілому.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному аналізі інноваційних аналітико-статистичних технологій попередження корупції в державному управлінні з урахуванням сучасного інституційного, політичного та цифрового контексту. Зокрема, дисертанткою вперше здійснено міждисциплінарний аналіз інноваційних аналітико-статистичних технологій як специфічного інструменту антикорупційної політики в умовах цифровізації державного управління; визначено поняття «інноваційна аналітико-статистична технологія»; розроблено сценарну модель розвитку цифрової антикорупційної інфраструктури в Україні.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Основні результати дисертації Яцини Ю.О. викладено у 20 наукових публікаціях, з яких: 7 статей в наукових фахових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 2 статті в наукових виданнях, проіндексова-

них у міжнародних наукометричних базах Web of Science Core Collection та/або Scopus, 2 статті у закордонних періодичних наукових виданнях, один розділ монографії, 8 тез конференцій. Ці публікації повною мірою висвітлюють основні положення та висновки дисертації і дозволяють ознайомитися з ними широкому загалу.

Таким чином, вимоги Міністерства освіти і науки України щодо кількості, обсягу та змісту наукових публікацій, у яких висвітлюються результати дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, повною мірою дотримано.

Дотримання вимог академічної доброчесності.

Дисертаційна робота Яцини Ю.О. відповідає стандартам академічної доброчесності. Дисертантка належним чином розглядає, аналізує та цитує всі використані джерела, забезпечуючи прозорість свого дослідження.

Робота з джерелами, цитування та бібліографічні описи, відображають ретельну роботу дисертантки з літературою та дотримання нею відповідних етичних норм наукової діяльності. Дисертанткою опрацьовано значну кількість наукових публікацій (список використаної літератури містить 334 найменування), що свідчить про глибоке самостійне оволодіння предметом дослідження.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Дисертація Яцини Ю.О., будучи в цілому позитивно оціненою, містить дискусійні положення, що можуть виступати підґрунтям для обговорення під час публічного захисту.

1) На с. 39-40 дисертантка дає власне визначення корупції, під якою пропонується розуміти «протиправне використання посадовою особою наданих їй управлінських ресурсів для особистої чи групової вигоди, що може мати як матеріальну, так і нематеріальну форму. При цьому протиправне використання – це порушення як формальних нормативно-юридичних установ, включаючи норми службової поведінки та етики, так і неформалізованих норм поведінки, етики і моралі». На нашу думку, при визначенні корупції необхідно робити наголос на одержання неправомірної вигоди, тобто грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів, будь-яких інших вигід нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав, оскільки не кожне протиправне використання посадовою особою наданих їй управлінських ресурсів може кваліфікуватися як корупція.

2) На с. 83 дисертантка, зазначаючи, що провідне місце в дослідженні посідає інституційний підхід, вказує: цей підхід «передбачає аналіз політичних і правових процесів через призму функціонування *інституцій* (виокремлено нами. – В.К.) – стабільних норм, структур, організацій, які визначають правила поведінки суб'єктів», що «дозволяє розглядати державу як середовище, в якому формуються й реалізуються інструменти попередження / протидії корупції, з урахуванням динаміки владних повноважень, підзвітності та механізмів конт-

ролю». У контексті дослідження антикорупційних технологій правильніше було б акцентувати увагу не стільки на інституції, скільки на інститути. Перший термін означатиме встановлення, традицію, порядок, заведений в суспільстві, а другий – закріплення таких звичаїв і порядків у законах і правових нормах.

3) У дисертаційній роботі спостерігається певна неузгодженість основних програмно-цільових елементів дослідження. На нашу думку, невдало сформульований об'єкт дослідження (держава в умовах цифрової трансформації публічного управління) – занадто велика відстань від предмету дослідження (інноваційні аналітико-статистичні технології як інструмент попередження корупції в державі). Логічним було б визначити об'єктом дослідження механізм попередження корупції як складову (чи напрям) державної антикорупційної політики. Також коректнішим було б прив'язати тематику дослідження не до попередження корупції, а до запобігання корупції – ці конструкти можна в цілому вважати синонімічними, проте проблематика дослідження була б міцніше пов'язана з законодавчим полем України. Дещо вузько за тему і предмет сформульовано мету дослідження – визначити *напрями оптимізації* (виокремлено нами. – В.К.) впровадження інноваційних аналітико-статистичних технологій попередження корупції в державі. Також дисертанткою було сформульоване одне із завдань так: розробити практичні рекомендації щодо впровадження інноваційних аналітико-статистичних технологій попередження корупції в Україні. Воно було більш-менш повно реалізовано в підрозділі 3.3, проте вважаємо недоречною авторську ремарку на с. 209: «В цьому підрозділі ми сконцентруємо нашу увагу саме не на практичних рекомендаціях, а скоріше на застереженнях щодо занадто оптимістичного сприйняття, як інформаційних, так і аналітико-статистичних технологій в якості панацеї від усіх корупційних хвороб».

4) Є певні невідповідності щодо оформлення деяких елементів роботи. Так, експлікація до рисунків подається здебільшого англійською мовою, що інколи утруднює розуміння ілюстративного матеріалу (хоча можливо це і узгоджується з положеннями Закону України «Про застосування англійської мови в Україні» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text>)). Додатки правильно пронумеровані, проте не мають назви (Додаток А, Додаток Б), хоча розділи Додатку А мають свої назви. У деяких підрозділах наявні пункти / підпункти, але вони неправильно пронумеровані (хоча можливо їх можна розглядати як розлогі переліки).

Висловлені зауваження мають здебільшого дискусійний характер, не змінюють загального позитивного враження від дисертації і загалом не ставлять під сумнів значущість роботи, не знижують науковий рівень дослідження дисертантки і покликані сприяти подальшому обговоренню та розвитку наукових розвідок у галузі проблем розробки та впровадження антикорупційної політики, вказуючи на потенційні напрямки удосконалення національних практик щодо попередження корупції в державі.

Висновок.

Дисертація Яцини Ю.О на тему «Інноваційні аналітико-статистичні технології попередження корупції в державі» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Яцина Юлія Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,
декан факультету суспільних наук і
міжнародних відносин
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

Підпис Віталія Кривошеїна завіряю.

Проректор з наукової роботи



Віталій КРИВОШЕЇН

Олег МАРЕНКОВ